

Badania z zakresu historii powszechnej w Instytucie Historii Akademii Pedagogicznej w Krakowie

Badania nad historią powszechną XX wieku prowadzone były w Instytucie Historii dzisiejszej Akademii Pedagogicznej od początku lat siedemdziesiątych. Rozpoczął je dr Józef Łaptos, zatrudniony w Instytucie Historii w 1974 r. Do tej pracy był dobrze przygotowany. Niezależnie od studiów historycznych, ukończył na Uniwersytecie Jagiellońskim filologię romańską, dysponował również dyplomami Wyższych Studiów Europejskich w Strasbourgu i w Nancy. Profesor Łaptos prowadził wówczas badania nad francuską dyplomacją, prasą i opinią publiczną. W 1982 r. opublikował francuski zapis protokołów obrad konferencji lokarneńskiej, w 1983 r. wydał w Ossolineum pracę: *Francuska opinia publiczna wobec spraw polskich w latach 1919–1925*. W 1988 uczestniczył jako autor (i tłumacz) w pierwszej wspólnej sesji organizowanej przez Uniwersytet Jagielloński i Centre d'Etude de l'Europe médiane (INALCO). Materiały z tej konferencji opublikowane zostały jako pierwszy zeszyt „Studium Gallo-Polonica”, z artykułem Łaptosa *Les questions polonaises à la lumière de censure française de guerre 1917–1919*. (Profesor Łaptos został w 1986 r. członkiem korespondentem INALCO, w 1991 r. członkiem Association d'Histoire Contemporaine, a w roku 2000 członkiem Association Maurice Baumont). Następną jego pracę poświęconą została Paktowi Brianda-Kelloga. W 1993 r. Instytut Wydawniczy PAX wydał jego książkę *Dyplomaci II RP w świetle raportów Quai d'Orsay*, a Ossolineum wraz z Belloną w 1995 r. *Historię Belgii*.

W roku 1984 pracę w Instytucie Historii podjął mgr Andrzej Essen (doktorat w 1985 r.), zajmujący się polityką zagraniczną Czechosłowacji w okresie międzywojennym. W kilku punktach jego badania i badania profesora Łaptosa były zbieżne, co znalazło wyraz we wspólnie opracowanej rozprawce poświęconej polityce Polski i Francji wobec Małej Ententy. Wydana ona została naprzód po macedońsku w Skopje, następnie w wersji skróconej w krakowskich „Studiach Historycznych”.

W 1986 r. wykłady w Instytucie Historii rozpoczął Andrzej Kastory (formalnie zatrudniony od marca 1987 r.). Zajmował się on wcześniej problematyką cze-

ską po I wojnie światowej; w 1974 r. ukończył studia podyplomowe w Institut des Hautes Etudes Européennes w Strasburgu, a w 1982 r. uzyskał na Uniwersytecie Jagiellońskim habilitację na podstawie pracy *Pokój z Rumunią, Bułgarią i Węgrami 1944–1947*. Od tego momentu w Instytucie Historii znajdowało się już trzech historyków związanych ze szkołą Profesora Henryka Batowskiego i Profesora Mariana Zgórniaka. Owocem ich współpracy było opublikowanie w 1990 r. w ramach „Prac Historycznych” (XIV) Rocznika Naukowo-Dydaktycznego WSP, zeszytu 128, który w zamyśle autorów miał służyć, wobec braku podręcznika, jako skrypt dla okresu 1918–1945. W 1988 roku Profesor Łaptos odszedł z Instytutu Historii do Katedry Romanistyki. Nie przestał jednak wspierać badań z zakresu historii powszechnej. W grudniu 1990 r. zorganizowana została z jego udziałem pierwsza międzynarodowa konferencja poświęcona najnowszej historii powszechnej. Jej dorobek opublikowany został pod redakcją Andrzeja Kastorego i Andrzeja Essena w zbiorze: *Baltowie. Przeszłość i terażniejszość* (1993). W 1994 r. zaś z inicjatywy Józefa Łaptosa, Mariusza Misztala i ówczesnego dziekana Wydziału Humanistycznego Andrzeja Kastorego utworzony został kierunek: *studia europejskie*. W ciągu dziesięciu lat (do roku 2003), studia te ukończyły 172 osoby. Ponieważ słuchacze rekrutowani byli spośród absolwentów kolegiów językowych, wszyscy znają czynnie przynajmniej jeden język zachodni! Studia europejskie, którymi zrazu kierował Józef Łaptos, a następnie (po powołaniu w 2000 r. Katedry Historii Powszechnej) Andrzej Kastory, od samego początku wspierane były grantami Fundacji Jean Monneta. Ich beneficjentami byli: prof. Józef Łaptos i prof. Andrzej Kastory. Profesor Łaptos (od 1997 r. profesor zwyczajny) w 1996 r. prowadził wykłady na zaproszenie prof. Bernarda Michela, kierownika Instytutu Pierre Renouvina (Centre de l’Histoire de l’Europe Centrale Contemporaine Université Paris 1, a w latach 2001–2003 na uniwersytetach w Strasburgu, Louvain-la-Neuve, Cergy Pontoise i Aix-Marseille).

W 1995 r. z inicjatywy Józefa Łaptosa i Mariusza Misztala zorganizowana została konferencja międzynarodowa na temat: „Pamięć zbiorowa a integracja europejska”, zaś w czerwcu 1999 r. z inicjatywy Andrzeja Kastorego i Andrzeja Essena, we współpracy z dr Magdaleną Mikołajczyk z Instytutu Nauk Politycznych konferencja również o charakterze międzynarodowym, której zamierzeniem było podsumowanie dekady przeobrażeń zachodzących w Europie Środkowej. Pokłosie konferencji opublikowano w zbiorze zatytułowanym: *Europa Środkowa w ostatniej dekadzie XX w.* Zbiór ten ukazał się w 2001 r., a więc w rok po powołaniu do życia Katedry Najnowszej Historii Powszechnej.

Pomiędzy rokiem 1991 a 2000 prowadzone były intensywne badania archiwalne przez Józefa Łaptosa w Paryżu i w Londynie, przez Andrzeja Essena w archiwach praskich, a także we Francji; przez Joannę Janus w archiwach polskich, czeskich i w Public Record Office w Londynie; a przez Andrzeja Kastorego w Brukseli, w Pradze i w Londynie. Badania te zaowocowały w wypadku Andrzeja Essena książką *Polska a Mała Ententa 1920–1934* (Kraków 1992) oraz serią artykułów, w wypadku Joanny Janus pracą *Polska i Czechosłowacja wobec Planu Marshalla*, a w wypadku Andrzeja Kastorego trzema książkami: *Finlandia w polityce mocarstw*

1939–1940 (Kraków 1993); *Rewanż za Monachium. Z dziejów czechosłowackiej polityki wobec sąsiadów w latach 1945–1947* (Kraków 1996); *Złowrogie sąsiedztwo. Rosyjska polityka wobec europejskich państw ościennych w latach 1939–1940* (Kraków 1998). W momencie powołania do życia Katedry Najnowszej Historii Powszechnej badania w zakresie historii powszechnej były już zaawansowane. Rozwijały się one dzięki wprowadzeniu w 1991 r. nowego systemu finansowania badań naukowych, który został uruchomiony za czasów rektora Zenona Urygi przez prorektora Jerzego Kreinera, ułatwiając znakomicie ubieganie się w drodze konkursu o niezbędne środki.

Katedra Najnowszej Historii Powszechnej w momencie powstania w 2000 r. pracowała w składzie trzyosobowym. Kierownikiem był Andrzej Kastory, od roku 1997 profesor zwyczajny, na stanowiskach adiunktów zatrudnieni byli Andrzej Essen i Joanna Janus (od 1989). W roku 2000 zatrudniony został dodatkowo Marek Herma, który prowadzi badania nad dziejami rosyjskiej floty wojennej (w 2002 r. opublikował pracę: *Pod banderą Św. Andrzeja. Rola Floty Czarnomorskiej w realizacji koncepcji strategicznych (militarnych) Rosji w latach 1914–1917*). Pracownicy Katedry są zaangażowani w prace różnych gremiów naukowych. Andrzej Essen i Andrzej Kastory są członkami Komisji Środkowoeuropejskiej Polskiej Akademii Umiejętności, a Andrzej Kastory dodatkowo Komisji Historycznej Polskiej Akademii Nauk oraz Komisji Historii I i II Wojny Światowej PAN w Warszawie. Członkiem Komisji Środkowoeuropejskiej PAU i Komisji Historycznej PAN pozostaje również prof. Józef Łaptos, który pomiędzy rokiem 1994 a 2003 pełnił funkcję sekretarza Komisji Historycznej PAN. Andrzej Kastory jest przewodniczącym Komisji do Oceny Podręczników Szkolnych PAU, a w 2003 r. na zaproszenie prof. Bernarda Michela (Centre de l’Histoire de l’Europe Centrale Contemporaine Université Paris 1) prowadził wykłady na Uniwersytecie Paris 1.

Badania nad historią powszechną prowadzone są również przez doktorantów. Pod kierunkiem Andrzeja Kastorego przygotowane zostały doktoraty Joanny Janus oraz Jacka Żmudzkiego. Ten ostatni opublikowany został pod tytułem *Finlandia w polityce mocarstw 1939–1944* (Przemyśl 1998). Ponadto trwają prace nad polityką Gustava Stresemanna wobec Związku Sowieckiego oraz nad niemiecką opozycją w latach II wojny światowej.

Pod kierunkiem prof. Łaptosa Barbara Obtulowicz przygotowała pracę na temat: „Polityka zagraniczna Manuela Godoya wobec Francji w latach 1792–1808” (1997), a Anita Pytlarz rozprawę „Rada Europy w polityce Francji 1948–1954” (2002).

W naszym zamyśle jest podjęcie w przyszłości badań nad regionem Bliskiego Wschodu oraz kontynuowanie prac nad dziejami Europy Środkowej i polityką wielkich mocarstw wobec tego regionu.

Andrzej Kastory